

Inventering av kärlväxter, svampar och lavar vid Ösby-Fall och Sköllersta ekäng i Hallsbergs kommun

- Utförd av Lars Löfgren, Karl Gustav Nilsson
och Jan Wilhelmsson, Örebro läns botaniska
sällskap



Sköllersta ekäng. Foto: Karin Sund



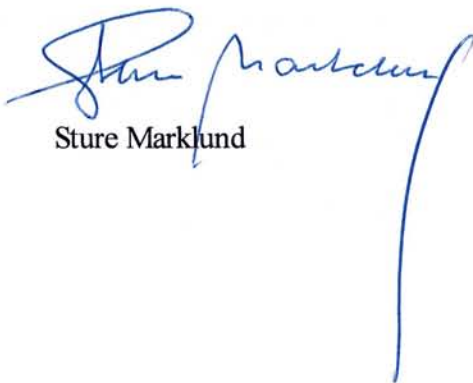
FÖRORD

Denna inventering syftar till att dokumentera förekomsten av kärlväxter, lavar och svampar i två områden präglade av rik ädellövförekomst.

Inventeringen skall utgöra underlag för Länsstyrelsen i arbetet med att prioritera lämpliga naturskyddsinsatser.

Inventeringen av Ösby-Fall har utförts av Lars Löfgren och Jan Wilhelmson under perioden 1998 till 2000. Inventeringen av Sköllersta ekäng har utförts av Lars Löfgren och K G Nilsson under samma period. Båda inventeringarna har utförts på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län.

Åsikter och rekommendationer som framförs i inventeringsrapporten är författarnas personliga och kan ej framföras som bevis på Länsstyrelsens ställningstagande.



Sture Marklund

Innehåll

Ösby-Fall

Undersökningens syfte	1
Fältarbetet	
Områdets berggrund	
Undersökningsområdet	
Skyddsvärda indikatorarter	
1978-2000 sedda indikatorarter	
Undersökningsområdet, karta ...	2
Naturvårdsönskemål	3
Områdesbeskrivning	
Artförteckning	
Kärlväxter	4
Mossor	5
Lavar	
Svampar	
Källor och litteratur	6

Sköllersta ekäng

Undersökningens syfte	7
Undersökningsområdet	
Fältarbetet	
Områdets berggrund	
Prästgårdens ekäng	
Skyddsvärda indikatorarter	
1977-1998 sedda indikatorarter	
Undersökningsområdet, karta ...	8
Naturvårdsönskemål	9
Artförteckning	
Kärlväxter	
Svampar	
Källor och litteratur	10
<i>Bilaga 1-4: Svampförteckning</i>	

Ösby-Fall, Hallsberg kommun. Kärlväxter och lavar

Lars Löfgren, Storgatan 56, 732 46 Arboga. E-post: lofgren.lars@spray.se
Jan Wilhelmson, Repslagargränd 3b, 732 46 Arboga

Undersökningens syfte har varit att utforska bl.a. förekomsten av äldre ädellövträd och därtill knutna lavar. Området är beläget Ö Ösby-Fall i Sköllersta socken, Hallsberg kommun, Örebro län (Närke) (RN 65537 145742 Fall).

Fälтарbetet genomfördes 1998-08-01 (omr. A) och 2000-05-08, 2000-06-06 (övr.omr.). Vid fälтарbete och artbestämning har LL biståtts av Jan Wilhelmson, Arboga (lavar). Karl Gustaf Nilsson, Åsbro har artbestämt insamlade svampar. Alla medhjälpare tackas varmt för sin medverkan!

Områdets berggrund utgörs av ordovicisk kalksten och överkambrisk alunskiffer (Lundegårdh & Fromm 1971). Dominerande jordarter är svallsand omgiven av svallad morän och någon moränlera. Domänreservatet vid Eketorp (omr. G) ligger på postglacial grovlera (Fromm 1970-1972). Ingen registrerad källa finns i området enl. Möller m.fl. (1971).

Undersökningsområdet omfattar lövlunden SÖ Fall och brynskogen N-ut till [N.] Ösby. Förr betades dessa ädellövskogar (Öberg 1972), men redan Holmer (1978) poängterade, att igenväxning pågick. Numer är igenväxningen mestadels kraftig. Särskilt floristiskt rik var förr Falls äng (omr. A), vars flora upptecknades 1926 av Edvard Brodson (ms enl. Holmer 1978, ej återfunnen av mig). Ännu kan man här finna åtskilliga ovanligare växter, en rest av äldre tiders ängs- och hagbruk.

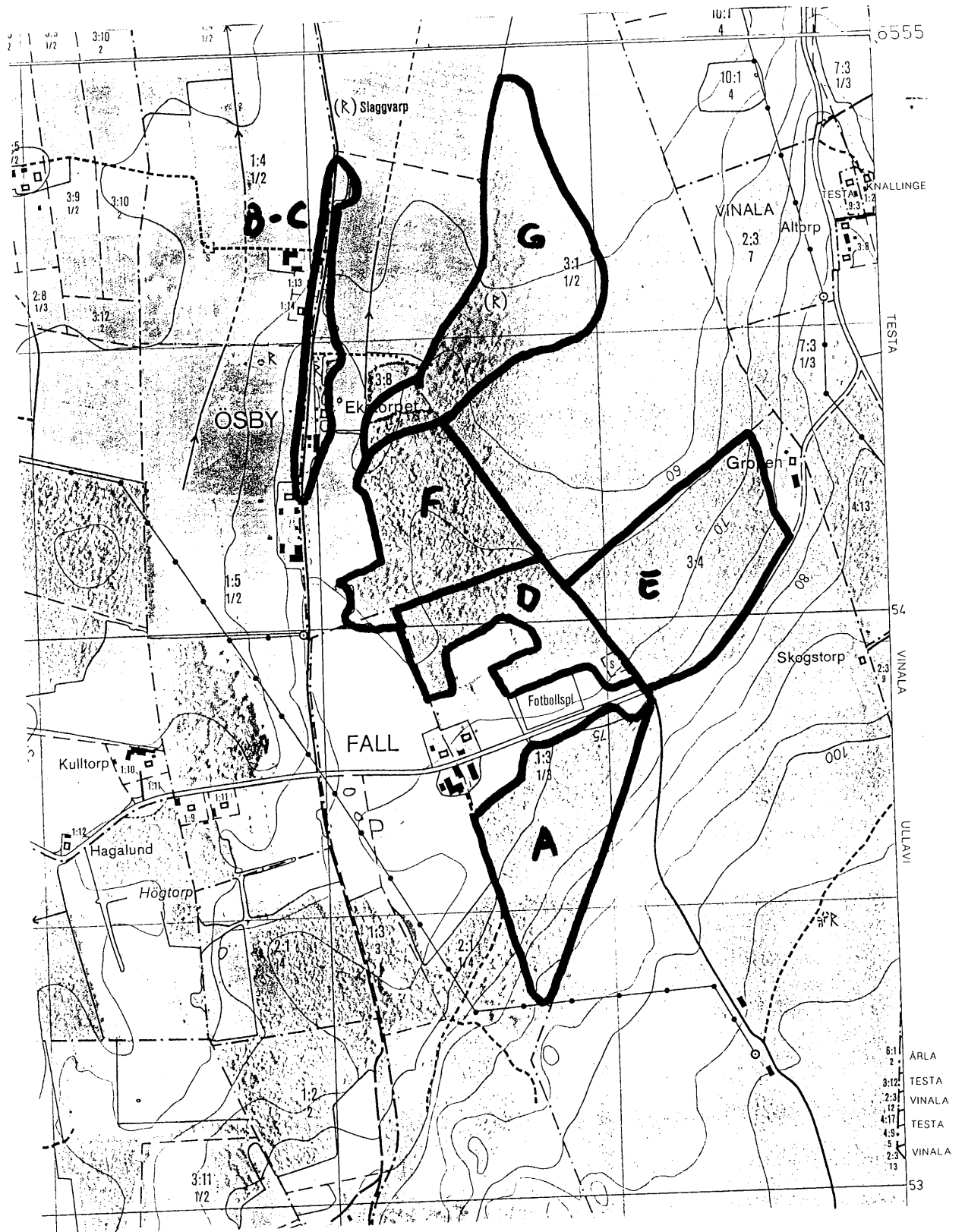
Skyddsvärda indikatorarter, funna inom området, anges här efter principerna hos Löfgren & Wilhelmson (2002), d.v.s. traditionellt i kombination med regionala kunskaper, anförda i en gradvis ordning från mer mot mindre regionalt ansvar.

Observera att *gamla eller kryptogamrika träd* förs till klass T1:

- E = Art på Europaröddlistan m.fl.
- R1 = I Sverige akut hotad art (CR)
- R2 = D:o starkt hotad (EN)
- R3 = D:o sårbar (VU)
- R4 = D:o missgynnad (NT)
- R5 = Kunskapsbrist (DD)
- T1 = I länet ekologiskt eller kulturhistoriskt krävande art
- T2 = Övriga i länet särskilt intressanta arter

1978-2000 sedda indikatorarter

- R4 Storgröe *Poa remota*
- R4 Skärelav *Schismatomma pericleum*
- T1 Lundtrav *Arabis hirsuta* coll.
- T1 Bäckbräsma *Cardamine amara*
- T1 Tandrot *C. bulbifera*
- T1 Slankstarr *Carex flacca*
- T1 Hassel *Corylus avellana*
- T1 Kärrfibbla *Crepis paludosa*
- T1 Klasefibbla *C. praemorsa*
- T1 Tibast *Daphne mezereum*
- T2 Brudbröd *Filipendula vulgaris*
- T1 Vätters *Lathraea squamaria*
- T1 Vårärt *Lathyrus vernus*
- T1 Sommarfibbla *Leontodon hispidus*
- T1 Tvåblad *Listera ovata*
- T1 Storrams *Polygonatum multiflorum*
- T1 Asp *Populus tremula*
- T1 Lungört *Pulmonaria obscura*
- T1 Ek *Quercus robur*
- T1 Getapel *Rhamnus cathartica*
- T1 ?Stenros *Rosa canina* coll.
- T1 Källarv *Stellaria alsine*
- T1 Vildtulpan *Tulipa sylvestris*
- T1 Mossviol *Viola epipsila*
- T1 Underviol *V. mirabilis*
- T1 Gulpudrad spiklav *Calicium adspersum*
- T1 Gulnål *Chaenotheca brachypoda*
- T1 Brun nållav *C. phaeocephala*
- T1 Porlav *Pertusaria pertusa*
- T1 Skuggkranslav *Phaeophyscia endophoenicea*
- T1 Barkporina *Porina aenea*
- T1 Hasselticka *Dichomitus campestris*
- T1/T2 Obest. vaxskivling *Hygrocybe* agg.
- T1 Ekticka *Phellinus robustus*
- T1 Fläckticka *Skeletocutis nivea*
- T2 Trolldruva *Actaea spicata*
- T2 Darrgräs *Briza media*
- T2 Hässleklocka *Campanula latifolia* coll.
- T2 Väddklint *Centaurea scabiosa*
- T2 Gullpudra *Chrysosplenium alternifolium*
- T2 Brudborste *Cirsium helenioides*
- T2 Skavfräken *Equisetum hyemale*
- T2 Backsmultron *Fragaria viridis*
- T2 Ängshavre *Helictotrichon pratense*
- T2 Springkorn *Impatiens noli-tangere*
- T2 Hässlebrodd *Milium effusum*
- T2 Rödkämpar *Plantago media*
- T2 Gullviva *Primula veris*
- T2 Backsmörblomma *Ranunculus polyanthemus* coll.
- T2 Bergmynta *Satureja vulgaris*



Karta 1. Ösby-Fall. Undersökningsområdets läge och undersökta delområden. (Ekonomiska kartan)

T2 Svinrot *Scorzonera humilis*
 T2 Vitblåra *Silene latifolia* ssp. *alba*
 T2 Stinksyska *Stachys sylvatica*
 T2 Smörbollar *Trollius europaeus*
 T2 Bäckveronika *Veronica beccabunga*
 T2 Olvon *Viburnum opulus*
 T2 Skogsvicker *Vicia sylvatica*
 T2 Slät hättmossa *Orthotrichum striatum*
 T2 Grå vårtlav *Acrocordia brunneola*
 T2 Vednål *Chaenotheca brunneola*
 T2 Dropplav *Cliostomum griffithii*
 T2 Liten vaxlav *Dimerella pineti*
 T2 Skriftlav *Graphis scripta*
 T2 Blodplättlav *Haematomma ochroleucum*
 T2 Klotterlav *Opegrapha varia*
 T2 Fjällig filtlav *Peltigera praetextata*
 T2 Gul porlav *Pertusaria flavida*
 T2 Klotterlav *Opegrapha varia*
 T2 Svavelticka *Laetiporus sulphureus*
 T2 Stinksvamp *Phallus impudicus* coll.

Naturvårdsönskemål

Undersökningsområdets främsta naturvärden är knutna till de storvuxna, gamla, ädla lövträden, samt förekomsten av kryptogamer och insekter på dessa, på marken och på död ved. Dessa levande kulturminnen, formade av århundradens kultur och anpassade till just den här geografiska platsens ekologiska förutsättningar, kan fortleva endast genom fortsatt hänsyn och vård av gammaldags typ.

Att gammelträden tillåts stå kvar är ur naturvårdssynvinkel mycket värdefullt. Förekomsten av torrakor, stam- och grenlågor i alla grovlekar bör uppmuntras. Därmed kan bl.a. kryptogamernas sällsyntaste och mest hotade arter få en fristad där. De äldsta träden har börjat producera värdefull mulm, nu för tiden allt mer sällsynt förekommande, där många insektsarter har sin enda överlevnadsgaranti. Skötseln bör därför i hög grad styras av önskemål från kryptogamspecialister och entomologer (jfr Jansson 1997) efter detaljerade inventeringar. Främst bör ekar och bryn hållas fria från igenväxning.

Områdesbeskrivning

A. Falls f.d. äng, nu en ek-hassellund med odlingsrösen och kalkblock, delvis hygge och rik på grenlågor. Hårt trängd, men artrik, kärlväxtflora. Litt.: Holmer 1978, Ekholm & Hallin 1980.

B-C. [S. Ösby]. Parkartad landsvägsgivning med kalkblock och ädellöv, en gammal mulmek samt ett par stora, gamla ekstubbar.

D. Blandskog med ädellöv och en källarruin samt en del gammal taggtråd mm. I en väletablerad hassellund finns block av kambro-ordovicisk kalksten i odlingsrösen, mycket död klenved och f.ö. en del stora, gamla lågor och åtskilliga äldre ekstubbar. Triviala inslag är ett fåtal tämligen stora björkar, aspar, tallar och någon gran. Det gäller i hela lunden utom i S-brynen där unga aspar dominerar. I örtfloran märks särskilt en rik förekomst av vätteros, storrams och underviol.

E. Smågranintagen, dikad f.d. hage, tät och snårig *Rosa*-ädellövlund med hässle och gråal.

F. Omväxlande, obetad blandskog med en hassellund i V. kanten. Mellersta delen domineras av en utdikad björkskog med klippal och gran. Överallt syns stora, gamla stubbar.

G. Domänreservat. F.d. äng och ekhage vid Eketorpet. Nu lundartad med stora ekar. I norr finns ett rörlagt dike och en jätteek med gryt under, i SO ett fuktstråk med den rödlistade storgroen. Moss- och lavfloran hyser några anmärkningsvärda arter. Svampfloran har inte kunnat studeras under lämplig årstid, men kan förmodas innehålla flera rödlistarter. En mer omfattande svampinventering torde fastställa områdets nyckelobjekt-klass. Litt.: Ekholm & Hallin 1980, Öberg 1972.

Artförteckning

Trivialarter har i regel inte antecknats i fält och citeras i regel ej ur tillgängliga källor. Uppgifter avser fynd 1998-2000 när annat ej anges.

bho= brösthöjdomkrets i cm. Avser vad gäller 1998-2000 minsta, mätbara, stamomfång upp till 1,5 m. över mark

agg.=av obestämd art

coll.=av obestämd underart, varietet eller form

Svenska och vetenskapliga namn anges främst efter följande källor:

Kärlväxter – Karlsson 1998

Mossor – Söderström & Hedenäs 1998

Lavar – Moberg m.fl. 1995

Svampar – Hallingbäck & Aronsson 1998

Kärlväxter

- Lönn *Acer platanoides*, D, G
 T2 Trolldruva *Actaea spicata*, G
 Gråal *Alnus incana*, A, E, F, G
 Blåsippa *Anemone hepatica*, A, B, D, F, G
 T1 Lundtrav *Arabis hirsuta* coll., A (Ekholm & Hallin 1980)
 Berberis *Berberis* sp., A (rugge på stenmur längs skogsväg = utkast)
 Vårtbjörk *Betula pendula*, E (landsvägren) bho=202, 193
 T2 Darrgräs *Briza media*, A (Ekholm & Hallin 1980)
 Kabbleka *Caltha palustris* coll., D (i frisk hassellund)
 T2 Hässleklocka *Campanula latifolia* coll., A (brynet, enst.) (äv. Holmer 1978, Ekholm & Hallin 1980)
 T1 Nässelklocka *C. trachelium*, (Holmer 1978, Ekholm & Hallin 1980)
 T1 Bäckbräsmå *Cardamine amara*, F (dike i O-kanten, massvis), G (dike i SO)
 T1 Tandrot *C. bulbifera*, A (1960-t., Holmer 1978, äv. Ekholm & Hallin 1980)
 Vispstarr *Carex digitata*, A, D, F, G
 T1 Slinkstarr *C. flacca*, A (Ekholm & Hallin 1980)
 Grusstarr *C. hirta*, A
 Kummin *Carum carvi*, B
 Rödklint *Centaurea jacea*, B
 T2 Väddklint *C. scabiosa*, B
 T2 Gullpudra *Chrysosplenium alternifolium*, E (dike V gården nära vägen)
 T2 Brudborste *Cirsium helenioides*, A (Ekholm & Hallin 1980), F (O-kanten, enst.)
 T1 Hassel *Corylus avellana*, A (snår), B (snår), D (stor, öppen lund), E, F (hässle i V-kanten, kringsslyat av gråal, hägg mm.), G (mindre hässle)
 Hagtorn *Crataegus* sp., A (telning)
 T1 Kärrfibbla *Crepis paludosa* F (uttorkat alkärr)
 T1 Klasefibbla *C. praemorsa*, A (Ekholm & Hallin 1980)
 T1 Tibast *Daphne mezereum*, G (ett ex.) (äv. Ekholm & Hallin 1980)
 Bergdunört *Epilobium montanum*, A
 T2 Skavfräken *Equisetum hyemale*, G
 Ängsfräken *E. pratense*, A, E, G
 T2 Brudbröd *Filipendula vulgaris*, B, D
 Parksmultron *Fragaria moschata*, B (vägrenar, åkerväg)
 T2 Backsmultron *F. viridis*, B (åkerväg)
 Ask *Fraxinus excelsior*, A (bho=182, i odlingsröse), B, D (N-delen, ymn. Med telningar), F, G
 Vårlök *Gagea lutea*, D (enst. i asksly i N)
 Vitmåra *Galium boreale*, B
 Nejlikrot *Geum urbanum*, A
 T2 Ängshavre *Helictotrichon pratense*, B, D, E
 Sibirisk björnloka *Heracleum sphondylium* ssp. *sibiricum*, E (landsvägren)
 T2 Springkorn *Impatiens noli-tangere*, A (Holmer 1978, Ekholm & Hallin 1980)
 Åkervädd *Knautia arvensis*, B
 Skogssallat *Lactuca muralis*, A, G
 Lärk *Larix* sp., B (landsväg, knappast förv.)
 T1 Vätteros *Lathraea squamaria*, A (Ekholm & Hallin 1980), D (N-delen=enst., SÖ-delen=grupper med ca 20, 20, 30, 10 ex.)
 T1 Vårärt *Lathyrus vernus*, A (1960-t., Holmer 1978, äv. Ekholm & Hallin 1980)
 T1 Sommarfibbla *Leontodon hispidus*, A (Ekholm & Hallin 1980)
 Krollilja *Lilium bulbiferum*, D (igenväxande åkerbryn med unga aspar, 16 spridda ex.)
 Gulsporre *Linaria vulgaris*, B, (sandjordsåker)
 T1 Tvåblad *Listera ovata*, A (Ekholm & Hallin 1980)
 Skogstry *Lonicera xylosteum*, A, B, D (flerst., ymn.), E, F
 Apel *Malus domestica*, B (landsväg), D (lund och lundbryn i S)
 T2 Hässlebrodd *Milium effusum*, A (äv. Ekholm & Hallin 1980), B (delv. ymn.), E, F, G
 Ormbär *Paris quadrifolia*, A, D, E, F, G
 Tall *Pinus sylvestris* coll., D (bho=187, 185), E (bho=181)
 T2 Rödkämpar *Plantago media*, B
 Obest. nattviol *Platanthera* sp., D
 Grönvit nattviol *P. chlorantha*, A (4 ex.)
 R4 Storgroe *Poa remota*, G (SÖ-delen, SÖ vägröret, fuktstråk, ca tre m², glest)
 T1 Storrams *Polygonatum multiflorum*, A (äv. Holmer 1978, Ekholm & Hallin 1980), D (asklyet i N, ymn. tre kvm), G
 T1 Asp *Populus tremula*, D (bho=205, även jättelåga i S-brynet), E (täml. stora)
 T2 Gullviva *Primula veris*, A, B, D, E
 Surkörsbär *Prunus cerasus*, B (landsvägen)
 T1 Lungört *Pulmonaria obscura*, A (flerst. ymn., massvis) (äv. Holmer 1978, Ekholm & Hallin 1980)
 ?Bergek *Quercus petraea*, D (fjölårsblad, bladskäft 10 mm, flerst. i lunden. Möjligen denna art, utredning pågår)
 T1 Ek *Quercus robur*, A (telningar och unga ex. samt fjorton ekar med bho=153-267 varav åtta står under igenväxning), B-C (markmulm-ek, bho=442), D (stora, gamla ekstubbar och ekkron-lågor i lunden bland hassel. Tre unga ekar bho=266, 197, 190), E (ekkratt, rikl.), F (några mindre träd), G (f.d. ekhage med gamla träd bho=520, 501, 496, 488, 459, 384, 366, 365, 352, 341, 322, 322, 315, 310, 310, 309, 307, 306, 305, 303, 300. Härtill 47 uppmätta ekar med bho=174-299. 43 av alla dessa större ekar i området var utsatta för stark igenväxning. Kring 13 av dessa hade vegetationen slutit sig helt. Två ekar med mulm-hål hittades.

Holmer (1978) fann tre storekar och en jätteek, Sernanders (1933) vokabulär, här i Ösbyreservatet. Den största, en dubbeleek, bho=629 - Var? Annat område eller nu avverkad?

- T2 Backsmörblomma *Ranunculus polyanthemus* coll., B
 T1 Getapel *Rhamnus cathartica*, B
 Måbär *Ribes alpinum*, D, E
 Röda vinbär *R. rubrum* agg., D
 Krusbär *R. uva-crispa*, D
 T1 ?Stenros *Rosa canina* coll., D (bryn NV fotbollsplanen), E (landsvägren)
 Stenbär *Rubus saxatilis*, D
 Tomtskräppa *Rumex obtusifolius* coll., E (vägdike vid gård), F (O-kanten, vägren), G (lundväg)
 T2 Bergmynta *Satureja vulgaris*, A (Ekholm & Hallin 1980), B, D (Fall-brynet, odlingsröse)
 Skogssäv *Scirpus sylvaticus*, F
 T2 Svinrot *Scorzonera humilis*, D (bryn, enst.), E (dvärgex. i sly)
 Flenört *Scrophularia nodosa*, A, G
 T2 Vitblära *Silene latifolia* ssp. *alba*, B (åkerväg, enst.)
 Oxel *Sorbus intermedia*, A, B, D
 T2 Stinksyska *Stachys sylvatica*, A (äv. Ekholm & Hallin 1980), B, D, F, G
 T1 Källarv *Stellaria alsine*, F (O-kanten, dike)
 Ängshaverrot *Tragopogon pratensis* coll., B
 T2 Smörbollar *Trollius europaeus*, A (1960-t., Holmer 1978, äv. Ekholm & Hallin 1980)
 T1 Vildtulpan *Tulipa sylvestris*, A (Ekholm & Hallin 1980)
 Alm *Ulmus glabra*, D, E
 Flädervänderot *Valeriana sambucifolia* coll., A
 Åkerveronika *Veronica agrestis*, B (sandjordsåker)
 T2 Bäckveronika *V. beccabunga*, A (Ekholm & Hallin 1980), E (vägdike), F (O-kanten, dike, flerst.), G (dike i SÖ)
 T2 Olvon *Viburnum opulus*, A, D, E, F, G
 Häckvicker *Vicia sepium*, B, D, E
 T2 Skogsvicker *V. sylvatica*, A (lunden) (äv. Ekholm & Hallin 1980)
 T1 Mossviol *Viola epipsila* (Ö-kanten, nygrävd bäckkant på upplagda sanden, enst. ruggar bland *V. palustris*)
 T1 Underviol *V. mirabilis*, A (skogsvägren) (äv. Holmer 1978, Ekholm & Hallin 1980), D (i askslyet i N, ymn., samt i V-delen)

Mossor

Ej inventerade. Märk dock:

Hasselsprötmossa *Eurhynchium angustirete*, A, D

T2 Slät hättmossa *Orthotrichum striatum*, D (hassel-lund, på asp i Ö-brynet, enst. 2000, L. Löfgren, OREB)

Lavar

Samtliga det. J. Wilhelmson:

- T2 Grå vårtlav *Acrocordia gemmata*, A, G
 Allélav *Anaptychia ciliaris*, A
 Mjölilig skivlav *Buellia griseovirens*, A
 Manlav *Bryoria fuscescens*, A
 T1 Gulpudrad spiklav *Calicium adpersum*, G
 T1 Gulnål *Chaenotheca brachypoda*, G
 T2 Vednål *C. brunneola*, G
 T1 Brun nållav *C. phaeocephala*, G (Wilhelmson & Löfgren 2002)
 T2 Dropplav *Cliostomum griffithii*, G
 Sotlav *Cyphelium inquinans*, G
 T2 Liten vaxlav *Dimerella pineti*, G
 T2 Skriftlav *Graphis scripta*, G
 T2 Blodplättlav *Haematomma ochroleucum*, A, G
Lecidella euphorea, A
 T2 Klotterlav *Opegrapha varia*, G
 Filtlav *Peltigera canina*, A
 T2 Fjällig filtlav *P. praetextata*, A
 T2 Gul porlav *Pertusaria flavida*, A, G
 Tunn porlav *P. leioplaca*, A, G
 T1 Porlav *P. pertusa*, A, G
 T1 Skuggkranslav *Phaeophyscia endophoenicea*, G
 T1 Barkporina *Porina aenea*, G
 R4 Skärelav *Schismatomma pericleum*, G
 Skägglav *Usnea filipendula*, A

Svampar

Ej inventerade. Märk dock:

*=1998, leg. L. Löfgren, det. K. G. Nilsson, OREB.

Obest. Champinjon *Agaricus* agg., A (ädelövlund)

*Grå fingersvamp *Clavulina cinerea*, A

Korkmussling *Daedalea quercina*, G

*Stor hjortticka *Datronia mollis*, A

T1 Hasselticka *Dichomitus campestris*, A, B, D, G (flerst.),

Platticka *Ganoderma applanatum*, E (stubbe vid landsväg, fruktkroppsbredd=51 cm)

T1/T2 Obest. vaxskivling *Hygrocybe* agg., A (slemmig, gul i hassellund)

*Kantöra *Hymenochaete tabacina*, A

T2 Svavelticka *Laetiporus sulphureus*, G (tre ekar i NV)

T2 Stinksvamp *Phallus impudicus* coll., A (sju ex.)

*Sälgicka *Phellinus conchatus*, A

T1 Ekticka *P. robustus*, G (5-metersek i NV)

Strumpticka *Polyporus varius*, A (ekgren)

T1 *Fläckicka *Skeletocutis nivea*, A

Källor och litteratur

OREB = Karolinska skolans i Örebro herbarium. Sedan 1999 placerat i en särskild lokal i Örebro på läns museets vindsvåning som ett bihang till Uppsala universitets herbarium.

Broddezon, E. ms 1917-50: [Botaniska anteckningar från Närke]. Örebro läns museum PS 246.

Ekholm, E. & Hallin, G. [1980]: *Översiktlig naturinventering av Hallsbergs kommun*. Länsstyrelsen i Örebro län & Hallsbergs kommun. Örebro.

Fromm, E. 1970-1972: *Beskrivning till geologiska kartbladet Örebro SV*. Sveriges Geologiska Undersökning Ae 5. Stockholm. (Med karta)

Hallingbäck, T. & Aronsson, G. (red.) 1998: *Ekologisk katalog över storsvampar och myxomyceter. Andra, reviderade och utökade upplagan*. Uppsala.

Holmer, A. 1978: Botaniska vandringar i Sköllersta, Svennevad och Bo. I: Schotte-Lindsten, A.-S. (red.): *Sköllerstabygden. Tre närkessocknar, Sköllersta, Svennevad, Bo. 1*: 62-96. Hallsberg.

Jansson, N. 1997: *Vedskalbaggfaunan i två ekområden i Örebro län. Hackvad och Nalaviberg. En inventering utförd 1996*. Länsstyrelsen i Örebro län, naturvård, publikation 1997: 22. Örebro.

Karlsson, T. 1998: Förteckning över svenska kärlväxter. *Svensk Botanisk Tidskrift* 91: 241 - 560. Lund.

Lundegårdh, P. H. & Fromm, E. 1971: *Beskrivning till berggrundskartbladet Örebro SV*. Sveriges Geologiska Undersökning Af 101. Stockholm. (Med karta)

Löfgren, L. & Wilhelmson, J. 2002: *Indikatorarter för naturvärdebedömning i Örebro län. Kärlväxter, mossor, lavar, svampar, kransalger*. Örebro läns Botaniska Sällskap. Örebro.

Moberg, R. m.fl. 1995: Lavar med svenska namn - andra upplagan. *Svensk Botanisk Tidskrift* 89: 129-149.

Möller, Å. m.fl. 1971: *Beskrivning till hydrogeologiska kartbladet Örebro SV*. Sveriges Geologiska Undersökning Ag 1. Stockholm. (Med karta)

Sernander, R. 1933: *Parker och trädgårdar i det gamla Närke*. Närke. Studier över landskapets natur och odling. I. Stockholm.

Söderström, L. & Hedenäs, L. 1998: Checklista över Sveriges mossor – 1998. *Myrinia* 8: 58-90.

Wilhelmson, J. & Löfgren, L. 2002: Brun nållav *Chaenotheca phaeocephala* i Närke. *T-Veronikan. Medlemsblad för Örebro läns Botaniska Sällskap* 7 (2): 18-21. Örebro.

Öberg, T. 1972: *Översiktlig naturvårdsinventering av Hallsbergs kommun*. Länsstyrelsen i Örebro län, naturvårdsenheten. Örebro.

Sköllersta ekäng, Hallsberg kommun. Kärleväxter och svampar

Lars Löfgren, Storgatan 56, 732 46 Arboga. E-post: lofgren.lars@spray.se
Karl Gustaf Nilsson, Parkvägen 12, 690 45 Åsbro

Undersökningens syfte har varit, att undersöka förekomsten av kärleväxter och svampar med särskild hänsyn till förekomsten av ek.

Undersökningsområdet är beläget 500 m VNV Sköllersta kyrka, Hallsberg kommun, Örebro län (Närke) (RN 65580 14735).

Fältarbetet genomfördes sommaren 1998. Till hjälp vid fältarbetet och med artbestämning har LL biståtts av Karl Gustaf Nilsson, Åsbro, som också bidragit med en förteckning över de svampar han sett i området 1977-1992. Alla medarbetare tackas varmt för sin medverkan!

Områdets berggrund utgörs av överkambrisk alunskiffer (Lundegårdh & Fromm 1971).

Jordarten är blockfattig, svallad morän (Fromm 1970-1972). Här och var inom området finner man kalksten i markytan (Ekholm & Hallin 1980).

Närmaste registrerade källa finns strax S området enl. Möller m.fl. (1971).

Prästgårdens ekäng inventerades 1926 av E. Broddeson (ms), som fann mest trivialare arter. Vid ett återbesök 1938 antecknade han "den rikaste förekomsten i Närke, ca 250 blommande individ" av grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*.

Idag domineras ekhagens betade, södra del (område A) av de ännu ganska unga ekarna och glest stående hassel. I den obetade N. delen (område B) har hasseln en rikare förekomst. Av odlingsrösen förekommer enstaka stora men mest små och delvis knappt synliga ovan mark. I rösena ses bl.a. sandstensblock.

Skyddsvärda indikatorarter, funna inom området, anges här efter principerna hos Löfgren & Wilhelmson (2002), d.v.s. traditionellt i kombination med regional kunskap, anförda i en gradvis ordning från mer mot mindre regionalt ansvar.

Observera att *gamla eller kryptogamrika träd*, förs till klass T1:

E = Art på Europarödlistan m.fl.

R1 = I Sverige akut hotad art (CR)

R2 = D:o starkt hotad (EN)

R3 = D:o sårbar (VU)

R4 = D:o missgynnad (NT)

R5 = Kunskapsbrist (DD)

T1 = I länet ekologiskt eller kulturhistoriskt krävande art

T2 = Övriga i länet särskilt intressanta arter

1977-1998 sedda indikatorarter

R4 Korallticka *Grifola frondosa*

T1 Låsbräken *Botrychium lunaria*

T1 Hassel *Corylus avellana*

T1 Getapel *Rhamnus cathartica*

T1 Ek *Quercus robur*

T1 Dallerskål *Ascotremella faginea*

T1 Ollonskål *Ciboria batschiana*

T1 Strimmig brödkorgsvamp *Cyathus striatus*

T1 Hasselticka *Dichomitus campestris*

T1 Läderskål *Encoelia furfuracea*

T1 Röddyna *Hypocrea rufa*

T1 Tvåfärgsskinn *Laxitextum bicolor*

T1 Ekticka *Phellinus robustus*

T1 Kantarellmussling *Plicaturopsis crispa*

T1 Gaffelkremla *Russula heterophylla*

T1 Röd ekkremla *R. pseudointegra*

T1 Brunskinn *Stereum gausapatum*

T1 Sammetsskinn *S. subtomentosum*

T2 Kattfot *Antennaria dioica*

T2 Knägräs *Danthonia decumbens*

T2 Fingerborgsblomma *Digitalis purpurea*

T2 Brudbröd *Filipendula vulgaris*

T2 Ängshavre *Helictotrichon pratense*

T2 Rödkämpar *Plantago media*

T2 Gullviva *Primula veris*

T2 Olvon *Viburnum opulus*

T2 Lackticka *Ganoderma lucidum*

T2 Svavelticka *Laetiporus sulphureus*

T2 Rosa rättikhätta *Mycena rosea*

T2 Ockratagging *Steccherinum ochraceum*

Karta 2. Sköllersta ekäng. Undersökningsområdets läge och undersökta delområden. (Ekonomiska kartan)

Naturvårdsönskemål

Prästängens naturvärden är ännu relativt obetydliga men har lysande framtidsutsikter p.g.a. de många ekarna, som framledes kommer att bjuda den biologiska mångfalden, främst mer eller mindre hotade insekter och kryptogamer, på goda livsbetingelser. Detta levande kulturminne, anpassat till just den här geografiska platsens ekologiska förutsättningar, utvecklas bäst genom fortsatt hänsyn och vård, helst i form av slåtter eller bete.

Förekomsten av torrakor, stam- och grenlågor i alla grovlekar bör uppmuntras. Därmed kan våra sällsyntaste och mest hotade arter få en fristad där. Skötseln bör framledes i hög grad styras av önskemål från kryptogamspecialister och entomologer (jfr Jansson 1997) efter detaljerade inventeringar.

Ett utmärkt jämförande, västekologiskt exempel skapas om det norra området (B) ges fri utveckling i motsats till det södra.

Områdesbeskrivning

A. Betad, glesare ekhage

B. Obetad, lundartad ek-hasselvegetation.

Artförteckning

Trivialarter har i regel inte antecknats i fält. Uppgifter avser fynd 1998 när annat ej anges.

[] = uppgifter från Broddeson (ms 1926, 1938), ibland med äldre vetenskapliga namn, här fritt översatta enl. Karlsson (1998). Allmänaste arter citeras inte

bho= brösthöjdomkrets i cm. Avser vad gäller 1998 minsta, mätbara, stamomfång upp till 1,5 m. över mark

agg.=av obestämd art

coll.=av obestämd underart, varietet eller form

Svenska och vetenskapliga namn anges främst efter följande källor:

Kärlväxter – Karlsson 1998

Svampar – Hallingbäck & Aronsson 1998

Kärlväxter

Blåsuga *Ajuga pyramidalis*, [Broddeson (ms 1926)]

Späddaggkåpa *Alchemilla filicaulis* var. *filicaulis*, [Broddeson (ms 1926, 1938)]

Ängsdaggkåpa *A. subcrenata*, [Broddeson (ms 1926, 1938)]

T2 Kattfot *Antennaria dioica*, [Broddeson (ms 1926)]

Sommargyllen *Barbarea vulgaris* coll., [Broddeson (ms 1926)]

T1 Låsbräken *Botrychium lunaria*, [Broddeson (ms 1926)]

T1 Hassel *Corylus avellana*, A (enstaka i betet) B (rikligt i lunden)

Hundäxing *Dactylis glomerata*, A

T2 Knägräs *Danthonia decumbens*, [Broddeson (ms 1938)]

T2 Fingerborgsblomma *Digitalis purpurea*, A (uppe i odlingsröse)

Ängsfräken *Equisetum pratense*, [Broddeson (ms 1926)]

Hårdsvingel *Festuca brevipila*, A (vid betesstängsel)

T2 Brudbröd *Filipendula vulgaris*, [Broddeson (ms 1926)]

T2 Ängshavre *Helictotrichon pratense*, [Broddeson (ms 1926)]

Knippfryle *Luzula campestris*, [Broddeson (ms 1926)]

Ormbär *Paris quadrifolia*, [Broddeson (ms 1926)]

Svartkämpar *Plantago lanceolata* coll., [Broddeson (ms 1926)]

T2 Rödkämpar *P. media*, [Broddeson (ms 1926)]

Grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*, A (3 ex.) [Broddeson (ms 1938): "ca 250 blommande individ"]

Lundgröe *Poa nemoralis*, [Broddeson (ms 1926)]

Jungfrulin *Polygala vulgaris* coll., [Broddeson (ms 1926)]

T2 Gullviva *Primula veris*, [Broddeson (ms 1926)]

T1 Ek *Quercus robur*, A ([även Broddeson (ms 1926)] riklig, även uppe i små, gamla odlingsrösen. Gamla och nya stubbar berättar om gallring av ekbeståndet för rikare bete. 1998 uppmättes 135 ekar varav 8 innehöll mulmhål. Alla ekar växte exponerade eller i svag skugga efter gallring av beståndet. Endast 2 ekar sågs i miljö med pågående igenväxning. Här redovisas uppmätta ekar med en bho mer än 299 cm: Bho=460, 443, 390, 387, 369, 368, 363, 341, 334, 334, 328, 328, 324, 323, 322, 322, 320, 312, 311, 307, 307, 307, 306, 305, 302

T1 Getapel *Rhamnus cathartica*, [Broddeson (ms 1926)], B (ej ekinventerat)

Rumex longifolius x *obtusifolius* coll., A (riklig över ca 25 kvadratmeter med föräldrarna)

Tomtskräppa *R. obtusifolius* coll., A

Stor ängssyra *R. thyrsiflorus*, A

Druvfläder *Sambucus racemosa*, A

Oxel *Sorbus intermedia*, A [även Broddeson (ms 1926)]

T2 Olvon *Viburnum opulus*, [Broddeson (ms 1926)]

Svampar

Se bilaga!

Anmärkning till T1 Ekticka *Phellinus robustus*: A (6 ekar, totalt 56 fruktkroppar - 1998, L. L.)

Källor och litteratur

Broddeson, E. ms 1917-50: [Botaniska anteckningar från Närke]. Örebro läns museum PS 246.

Ekholm, E. & Hallin, G. [1980]: *Översiktlig naturinventering av Hallsbergs kommun*. Länsstyrelsen i Örebro län & Hallsberg kommun. Örebro.

Fromm, E. 1970-1972: *Beskrivning till geologiska kartbladet Örebro SV*. Sveriges Geologiska Undersökning Ae 5. Stockholm.

Hallingbäck, T. & Aronsson, G. (red.) 1998: *Ekologisk katalog över storsvampar och myxomyceter. Andra, reviderade och utökade upplagan*. Uppsala.

Jansson, N. 1997: *Vedskalbaggfaunan i två ekområden i Örebro län. Hackvad och Nalaviberg. En inventering utförd 1996*. Länsstyrelsen i Örebro län, naturvård. Publikation 1997: 22. Örebro

Karlsson, T. 1998: Förteckning över svenska kärlväxter. *Svensk Botanisk Tidskrift* 91: 241 - 560. Lund.

Lundegårdh, P. H. & Fromm, E. 1971: *Beskrivning till berggrundskartbladet Örebro SV*. Sveriges Geologiska Undersökning Af 101. Stockholm.

Löfgren, L. & Wilhelmson, J. 2002: *Indikatorarter för naturvärdebedömning i Örebro län. Kärlväxter, mossor, lavar, svampar, kransalger*. Örebro läns Botaniska Sällskap. Örebro.

Möller, Å. m.fl. 1971: *Beskrivning till hydrogeologiska kartbladet Örebro SV*. Sveriges Geologiska Undersökning Ag 1. Stockholm.

Förteckning över svampar påträffade vid inventering av Sköllersta ekäng
i Sköllersta socken, Hallsbergs kommun, Örebro län, den 2 november 1998.

Inventeringen har utförts av Lars Löfgren, Arboga och Karl Gustaf Nilsson, Åsbro.

I förteckningen har medtagits svampar, som har påträffats av Karl Gustaf Nilsson, vid olika besök i Sköllersta ekäng under åren 1977 - 1992. Om inte annat anges i anmärkningskolumnen, så har svamparten observerats under 1998.

Nomenklaturen följer: Hallingbäck, T. & Aronsson, G. 1998: Ekologisk katalog över storsvampar och myxomyceter. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

<u>Tickor:</u>	Område	A	B	Växande på:	Anm.
<i>Antrodiaella hoehnelii</i> , strävticka		x	x	hassel	
<i>A. semisupina</i> , glasticka			x	björk	1991
<i>Bjerkandera adusta</i> , svedticka		x	x	björk, ek, klibbal	
<i>Daedalea quercina</i> , korkmussling			x	ek	
<i>Datronia mollis</i> , stor hjortticka		x	x	björk, rönn	
<i>Dichomitus campestris</i> , hasselticka			x	ek	1992
<i>Fomes fomentarius</i> , fnöskticka		x	x	björk, ek, hägg, klibbal	
<i>Fomitopsis pinicola</i> , klibbticka			x	hägg, klibbal	
<i>Ganoderma applanatum</i> , plattticka			x	ek	1991
<i>G. lucidum</i> , lackticka		x		ek	1988
<i>Grifola frondosa</i> , korallticka		x	x	ek	1980
<i>Hapalopilus rutilans</i> , lysticka		x		hassel	1992
<i>Inonotus radiatus</i> , alticka		x	x	hassel, klibbal	
<i>Junghuhnia nitida</i> , ockraporing			x	björk	1991
<i>Laetiporus sulphureus</i> , svavelticka		x	x	ek	
<i>Phellinus nigricans</i> , svart eldticka			x	björk	
<i>P. punctatus</i> , kuddticka		x	x	hassel	
<i>P. robustus</i> , ekticka		x	x	ek	
<i>Piptoporus betulinus</i> , björkticka		x	x	björk	
<i>Polyporus brumalis</i> , vinterticka		x	x	björk, ek, hägg	
<i>Pycnoporus cinnabarinus</i> , cinnoberticka		x		hägg	
<i>Schizopora paradoxa</i> , klyvporing		x	x	ek, hassel	
<i>Trametes hirsuta</i> , borstticka		x		björk, hassel, hägg	
<i>T. ochracea</i> , zonticka		x	x	björk	

<u>Skinnsvampar:</u>	Område	A	B	Växande på:	Anm.
Byssomerulius corium, pappersgröppa			x	hagg	
Coniophora arida, pulverskinn		x		gran	
Hymenochaete rubiginosa, rostöra		x	x	ek	
H. tabacina, kantöra			x	hassel	
Hyphoderma setigerum, vårtskinn			x	ek	1978
Hyphodontia quercina, ekknotterskinn		x		ek	
Laxitextum bicolor, tvåfärgsskinn			x	björk	1985
Merulius tremellosus, dallergröppa		x	x	asp, ek, klibbal	
Phlebia livida, kristallvaxskinn			x	ek	1978
P. radiata, ribbgrynna			x	ek	1991
P. rufa, labyrintgröppa		x	x	ek, hassel	
Plicaturopsis crispa, kantarellmussling			x	klibbal	1991
Sistotrema brinkmannii, grynoljeskinn			x	hassel	
Steccherinum ochraceum, ockratagging			x	hassel	1991
Stereum gausapatum, brunskinn			x	ek	1978
S. hirsutum, raggskinn		x	x	björk, ek	
S. rugosum, styvskinn		x	x	brakved, hagg, ek, hassel	
S. subtomentosum, sammetsskinn			x	klibbal	
Vuilleminia comedens, frätskinn		x	x	ek, hassel	
<u>Hattsvampar:</u>					
Amanita citrina, vitgul flugsvamp		x			1979
A. crocea, orange kamskivling			x		1979
A. rubescens, rodnande flugsvamp			x		1979
Baeospora myosura, kottetätskivling		x		grankotte	
Clitocybe nebularis, pudrad trattskivling		x			
Collybia asema, horngrå nagelskivling		x			
C. dryophila, blek nagelskivling		x			1979
Entoloma asprellum, strimnopping		x			
Flammulina velutipes, vinterskivling		x		björk	
Galerina marginata, gifthätting			x	björk, ek	
Hypholoma capnoides, rökslöjskivling		x		ek	
Lactarius mitissimus, brandriskä			x		1979
L. quietus, ekriska			x		1979
Lepista nuda, blåmusseron		x			1991

<u>Hattsvampar: forts!</u>	Område	A	B	Växande på:	Anm.
<i>Mycena galericulata</i> , rynkhätta		x	x	ek, hägg, klibbal	
<i>M. inclinata</i> , tuvhätta		x	x	ek	
<i>M. rosea</i> , rosa rättikhätta		x		under ek	
<i>M. speirea</i> , kvisthätta		x	x	ek, hassel	
<i>M. vitilis</i> , glanshätta		x			1992
<i>Panellus serotinus</i> , grönmusling		x	x	ek, hassel, hägg	
<i>P. stypticus</i> , epålettsvamp		x		ek	
<i>Pluteus atricapillus</i> , hjortskölding			x	ek	1979
<i>Pseudoclitocybe cyatiformis</i> , trattnavling		x	x		
<i>Pholiota squarrosa</i> , fjällig tofsskivling			x	gran	1979
<i>Russula heterophylla</i> , gaffelkremla			x	under ek	1979
<i>R. nigricans</i> , svartkremla			x		
<i>R. pseudointegra</i> , röd ekkremla		x			
<i>Tubaria furfuracea</i> , toffelskräling			x	hägg	
<u>Gelesvampar:</u>					
<i>Dacrymyces stillatus</i> , vedplätt			x	ek	
<i>Exidia glandulosa</i> , vårtkrös		x	x	björk, rönn	
<i>E. truncata</i> , ekkkrös		x	x	ek, hassel	
<i>Tremella foliacea</i> , brunkrös			x	hassel, hägg, klibbal	
<i>T. mesenterica</i> , gullkrös			x	hägg	
<u>Buksvampar:</u>					
<i>Cyathus striatus</i> , strimmig brödkorgssvamp			x	ek	1977
<i>Lycoperdon pyriforme</i> , gyttrad röksvamp		x		ek	
<i>Sphaerobolus stellatus</i> , slungboll		x		ek	
<u>Skålsvampar:</u>					
<i>Aleuria aurantia</i> , mönjeskål		x			
<i>Ascocoryne sarcoides</i> , violett geleskål		x	x	björk, hassel	
<i>Ascotremella faginea</i> , dallerskål			x	asp	
<i>Bisporella citrina</i> , citronskål			x	ek, hassel	
<i>Bulgaria inquinans</i>		x		ek	
<i>Ciboria batschiana</i> , ollonskål		x		ekollon	
<i>Colpoma quercinum</i> , eksprickling			x	ek	1978

<u>Skålsvampar:</u>	forts!	Område	A	B	Växande på:	Anm.
Encoelia furfuracea,	läderskål			x	klibbal	
Hymenoscyphus fructigenus,	nötskål	x			ekollon	1979

Kärnsvampar:

Cryptomycina pteridis,	bräkenskorpa	x			örnbräken	
Diatrype stigma s. lat.,	slättnästing	x	x		björk, ek, rönn	
Eutypella sorbi,	stornästing			x	rönn	
Hypocrea rufa,	röddyna			x	ek	
Hypoxylon fuscum,	aldyna			x	hassel	
H. multiforme,	björkdyna			x	björk, hägg	
Nectria cinnabarina,	cinnobergömming	x	x		björk	
Rhytisma acerinum,	lönntjärfläck			x	lönblad	
Ustulina deusta,	stubbdyna			x	ek	
Xylaria hypoxylon,	stubbhorn	x	x		björk, ek	

Slemsvampar:

Lycogala epidendrum,	vargmjölk			x	ek	1979
----------------------	-----------	--	--	---	----	------

Åsbro den 13 december 1998

Karl Gustaf Nilsson

Karl Gustaf Nilsson



Länsstyrelsen Örebro län

Postadress
701 86

Besök
Stortorget 22

Fax
019-19 30 10

Internet
www.t.lst.se

E-post
länsstyrelsen@t.lst.se

Tfn växel
019-19 30 00